

Karácsony első napján a gazda megfigyeli, hogy ki megy először a házhoz. Ha nő, akkor üsző-, ha pedig férfi, akkor bika-borjú lesz a következő elléskor.

Nem szabad a sertéstölés közben sajnálni, mert akkor nehezen döglük meg. — Azt tartják, hogy az adventi malac rosszul hízik. — A disznót legjobb Egyed napján befogni, mert akkor mindig jó étvágya lesz és szépen meghízik.

A baromfi gondozása a háziasszony joga és kötelessége. Mivel az asszonyok maradibbak a férfiaknál, a szokásokat is jobban megőrizték. Ragaszkodnak is hozzá körömszakadásig és a világeért sem árulnák el őket. Hosszas kérdezőzködésem, utánjárásom eredménye a következő néhány szokás:

A tojást férfikalapban kell a fészekbe vinni, hogy sok kakas legyen. — A tyúkot pénteken kell elültetni, hogy a kikelő csirkéknek ne legyen nagy epéje. (A nagy epéjű tyúk ugyanis hamar elpusztul.) — Ha a gazdasszony jó tojó tyúkot akar nevelni, akkor úgy ülteti el a kotlóst, hogy az elültetés, de a csirkék kikelése is *Kétasszony közé* (Nagyboldogasszony-Kisasszony napja) essék. — Hogy az elültetett kotlós jól üljön a tojásokon, a gazdasszonynak Luca napján nem szabad addig az asztaltól felkelnie, míg jól nem lakik.

A gyermekek Luca nap hajnalán a tyúkokat *piszkafával megkurkásszák*, hogy jól tojjanak és közben azt mondják: *Tojzatok, kotojzatok*. — Karácsony böjttjén nem szabad mosogatni, hogy éven át jó szerencse legyen a baromfiakhoz. — A gyermekeknek nem szabad a szobában lapdázni, mert ha benn lapdáznak, akkor a csirke majd belefullad a tojásba.

Az asszonyok minden igyekezete arra irányul, hogy az ő kakasuk erősebb legyen, mint a szomszédasszonyé. Ezért a szomszédasszony kakasának a farktollából kihúznak egy szálát és azt a saját kakasuk taréjába húzzák. Így a kakas biztosan erősebb lesz, mint a szomszédasszonyé.

A gúnárnak paprikát adnak, hogy erős legyen.

Ha a tyúk apró, boszorkánytojást tojt, a tojást balkézrel, a tetőnek háttal állva, átdobják a szomszédba, hogy a rossz szerencsét távol tartsák.

Kovács Gyula.

S Z E M L E

Az elkobzott könyv

(Féja Géza: Viharsarok. Az Alsótságától földje és népe. Athenaeum 1937.).

Az Athenaeum Sárközi György szerkesztésében 10 kötetes könyvsorozatot adott ki, melynek Féja Géza műve az első kötete.

Könyvének elkobzása után¹ Féja Géza maga írja meg ennek

¹ Időközben a bíróság ez alól a művet feloldotta. (Szerk.)

a különös könyvnek a történetét. Éveken át járta a Tiszántúlt, majd évekig menekült saját tapasztalataitól, míg az egyik fővárosi könyvkiadóvállalat megbízást nem adott neki e. könyv megírására. Mint mondja, a könyv megjelenése után hetek teltek el és a sajtó „szociológiai“ munkáját komoly méltatásban részesítette. Csak miután március 15-én egy baloldali politikai gyűlésen szerepelt, kobozták el művét és csak azután indult meg ellene a „hajsza“, csak azután léptek munkába a „kritikusok“.

Ugylátszik Féja Géának ezt a megállapítását magamra kell vennem, mert rajtam kívülálló okokból könyvéről írott egyik kritikám véletlenül az elkobzást követő napon jelent meg az egyik budapesti napilapban. Megnyugtathatom azonban Féja Gézát, hogy könyvének tartalma már jóval korábban készített arra, hogy bíráljam és ama bizonyos cikket is két héttel az elkobzás előtt írtam.

A nézeteltérés közöttünk alapvető kérdésekben van. Féja Géza könyvének bevezetőjében igen nagyhangú szociológiai megállapításokat tesz. Később is ismételten szociológiának nevezi könyvét.

A „Viharsarok“ alcíme „Az Alsótiszántúl földje és népe“. Az én bírálatom lényeges megállapítása, hogy Féja Géza akkor téved, mikor könyvét szociológiának mondja, s amikor az általa alkalmazott módszereket tudományosaknak tartja és hogy hamis könyv alcíme, sőt hamis a gyűjtőcíme is, mert az, amit ebben a könyvben kapunk, nem az Alsótiszántúl földjének és népének a leírása, és ha tíz ilyen kötetet kapunk, a könyvsorozat legfeljebb csak bitorolhatja Magyarország felfedezésének címét.

A védekezés során hallottunk olyan állítást is, hogy a könyv drága áron kerül forgalomba, tehát csak az intelligencia birtokába juthat és így szó sem lehet izgatásról. Minket nem is az izgatás foglalkoztat, hanem annak az olvasótábornak a félrevezetése, mely ezt a könyvet azért veszi kézbe, hogy rajta keresztül felfedezze Magyarországot. Ebben aztán nincs köszönet.

Féja Gézát megtévesztik azok a könyve kiadójának érdekelt-ségébe tartozó napilapokban megjelent dicsérő írások, melyekre hivatkozik és azok a sablonos ismertetések, amelyek a többi napilapokban megjelentek.

Annak a Féja Géának, aki a „viharsarkot felfedezte“, legjobban kell tudnia, hogy a főváros számtalan sarkában is hiába világítana bele, nem találna ott olyan magyarokat, akik az Alsótiszántúlt annyira ismernék, hogy csak úgy kapásból írhatnának könyvéről tárgyilagos, tudományos bírálatot. Ezek tehát nem is vették észre a hibákat. De még Németh Imre is, aki pedig felfogásban olyan közel áll Féja Géához, agitátorirásnak minősítette a könyvet.

Ahogy a német tudományos irodalom népi elméleteit tá-

madtam,² úgy nem fogadhatom el Féja Géza álláspontját sem, mely szerint társadalomrajz volna a földnélküli agrárszocialista rétegnek olyan egyoldalú leírása, ahogyan azt Ő nyújtja. Ez az eltorzult békaperspektíva egészen újszerű módszerrel készült. Csak azok találtak ugyanis nála meghallgatásra, akik a földnélküliek nyomoráról vérlázító adatokat tudtak szolgáltatni. Féja Gézának, a tudós szociológusnak elegendő volt, ha forrása ehhez a társadalmi réteghez tartozott. Elvből óvakodott ezeknek az adatoknak a helyességét ellenőrizni és így minden más társadalmi réteg kegyetlen vesszőfutasban részesül. Kivált az értelmiség gyilkos megvetés tárgyává lesz ebben az irányzatos „szociológiában“. De felháborodva kell visszautasítanunk azt a képet is, melyet Féja Géza népünkről fest.

Védekező soraiban egészen más szókészletet találunk, mint könyvében: „A magyarság pusztul a viharsarokban s nem a németiség, nem a románság, nem a zsidóság.“

Féja Gézának a Viharsarok c. „szociológiá“-jában azonban szó sincs a zsidóságról, de annál több arról, hogy „Achim népe“, a csabai tótok, Dózsa György rettenetesen elnyomott ivadécai.

Megnyugtathatom Féja Gézát, alig hogy bírálatom megjelent, levelek sorát kaptam, ahol pl. Achimmal kapcsolatos ferdtéteit utasítják vissza felháborodottan a kortársak és szemtanúk.

Vajjon a szegedi egyetemről, Szeged városról marólúggal írt soraihoz ki adta az adatokat? Amikor engem keresett fel, aligha mondhattam neki, hogy az Alföldkutató Bizottság nem ad életjelt magáról.

A vihar nem volt hiábavaló. A sorozat második kötete sorra dicséri a Duna-Tisza-közé minden nemes városát, lehetetlenséggé pasztellszínekkel ecseteli a földművesek sorsát. Nincs dörgés, nincs felháborodás. Ilyen óriási a különbség e városok és Szeged között? (A sorozat szerkesztője még mindig ugyanaz.)

Egyik előkelő bírónemrég mondotta, hogy az igazságot is lehet úgy csoportosítani, hogy az a legnagyobb izgatás. Féja könyvében lehet sok igazság is. Egyes széteső fejezetei lehetnek ügyes riportok, de a riport olyan műfaj, amelyben a felelősséget voltaképpen az adatszolgáltatók viselik. A tudomány — és így a szociológia is — egészen más valami. A riporternek azonban nem illik tudományos kritikát gyakorolni a tudományos irodalomról — riportban. A tudomány művelőinek viszont nem illik a tudományos kritika vádjai előtt érzelmi momentumok mögé bujni. Az agitátorból lehet mártír. Tudósból a bírálat nem teremthet mártírt.

Kogutowicz Károly.

² Dunántúl és Kisalföld II. kötet 60—100 lap.